

COLONITZACIÓ RECENT DE ROPIT *ERITHACUS RUBECULA* A MALLORCA I MENORCA

Steve NICOLL¹

RESUM.- *Colonització recent de ropit Erithacus rubecula a Mallorca i Menorca.* El ropit *Erithacus rubecula* ha estat històricament un migrant i hivernant abundant a les Illes Balears. L'any 2005 se'n confirmà el primer registre de cria a Mallorca. Amb la finalitat de conèixer-ne l'evolució i la distribució estival de llavors ençà, s'analitzen els registres dels mesos d'estiu de 2009 a 2015. En el 2014 es revisà l'estatus de l'espècie a Mallorca, el qual passà a reproductor i sedentari rar. Les dades recollides apunten a una colonització progressiva a Mallorca amb la reproducció confirmada a almenys tres localitats noves a la part occidental de la serra de Tramuntana. A Menorca, la presència estival es detecta des de l'any 2012, amb reproducció probable.

Paraules clau: colonització, *Erithacus rubecula*, ropit, reproducció, Mallorca, Menorca, Illes Balears.

SUMMARY.- *Recent European Robin Erithacus rubecula colonization in Mallorca and Menorca.* The European Robin *Erithacus rubecula* has been historically considered an abundant winterer and passage visitor in the Balearics. In 2005 the first breeding record in Mallorca is confirmed. In order to learn about its evolution and distribution since then, summer records from 2009 to 2015 are analysed. The status of the species in Mallorca was updated in 2014 to scarce breeder and resident. The records point towards a progressive colonization in Mallorca with at least three new confirmed breeding localities in the western part of the Tramuntana Mountains. In Menorca summer presence is noted from 2012 with breeding probable.

Key words: colonization, *Erithacus rubecula*, european robin, breeding, Mallorca, Menorca, Balearic Islands.

¹ GOB Mallorca. C. Manuel Sanchis Guarner, 10. 07004 Palma (Illes Balears) estebannic74@hotmail.com

INTRODUCCIÓ

El ropit *Erithacus rubecula* és un passeriforme politípic de distribució limitada al Paleàrtic occidental, on es troba àmpliament estès i es reproduïx a tots els països europeus excepte Islàndia. De la seva distribució, les poblacions del nord

són totalment migradores, les poblacions intermèdies (Illes Britàniques, Europa Central) són parcialment migradores i són generalment sedentàries en la part més al sud de la seva àrea de cria (CRAMP, 1988; ADRIAENSEN & DHONT, 1990; PÉREZ-TRIS *et al.*, 2000). La majoria de les poblacions del nord i centreuro-

pees tenen la seva àrea d'hivernada a la conca mediterrània (CRAMP, 1988). A la península Ibèrica hi trobam la subespècie nominal (TELLERÍA *et al.*, 1999). Les poblacions més septentrionals, escasses o esporàdiques a la conca mediterrània perquè prefereixen ocupar zones muntanyoses de boscos de coníferes frondosos i de temperatures baixes amb precipitacions elevades, són majoritàriament sedentàries (MARTÍ & DEL MORAL, 2003). Aquestes poblacions es complementen a l'hivern amb l'arribada d'aus procedents del nord (TELLERÍA *et al.*, 1999; PÉREZ-TRIS & TELLERÍA, 2002). Els primers hivernants arriben a la península Ibèrica en començar setembre i assoleixen el pas màxim a l'octubre (HERRERA, 1977).

L'estatus amb què ha aparegut de manera històrica a l'AOB ha estat el d'hivernant abundant i migrant abundant. A Mallorca existeixen uns pocs registres puntuals estivals anteriors a 2002, però a partir de llavors es repeteixen cada estiu els registres fins que se'n confirma la cria a la localitat de son Pacs, Palma, l'estiu de 2005. S'observa un exemplar juvenil i es capturen a la zona femelles amb placa incubadora (MAS *et al.*, 2006). A partir de registres posteriors a noves localitats de la serra de Tramuntana, es sospita de la presència d'una petita població reproductora a l'illa de mida o tendència poblacional desconeguda (CARRASCO, 2010). El 2014 es revisa l'estatus de l'espècie a Mallorca, i passa a considerar-se sedentari i reproductor escàs a Mallorca (GONZÁLEZ *et al.*, 2015). S'exposen dades d'aquesta nova colonització amb dis-

tribució estival de l'espècie a Mallorca i Menorca mitjançant informació recollida entre els estius de 2009 i 2015.

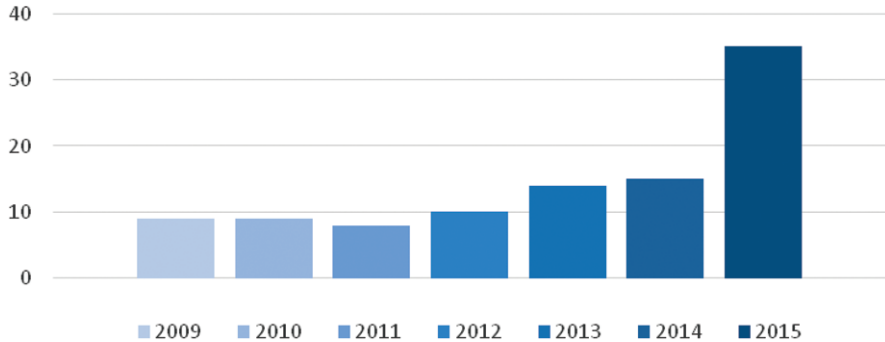
DURADA I MÈTODE

Per determinar-ne la distribució i presència estival, s'han recollit registres de ropit a Mallorca i Menorca entre els estius de 2009 i 2015. Només s'han considerat aquells registres de la segona quinzena de maig fins a la primera setmana de setembre, amb la finalitat de filtrar en la mesura del possible les aus migrants. La informació prové de l'AOB, registres personals i altres observacions obtingudes per ornitòlegs locals.

S'han considerat registres de cita confirmats els de polls volanders o juvenils de l'any (codi Euring 3), identificats positivament d'acord amb les característiques del plomatge. Els juvenils de ropit acabats de sortir del niu difereixen marcadament dels adults amb un plomatge completament marró, amb el cos i el cap clapats (SVENSSON, 1996; JENNI & WINKLER, 1994; CRAMP, 1988). Poc després d'emancipar-se fan una muda postjuvenil parcial que afecta totes les plomes del cos i part de les ales, en què retenen les primàries i algunes vegades les cobertores majors. Els adults fan una muda postnupcial completa. En aus migratòries la muda s'acaba abans de començar la migració de tardor (SVENSSON, 1996).

RESULTATS I DISCUSSIÓ

S'han recollit al voltant d'un centenar de registres estivals de

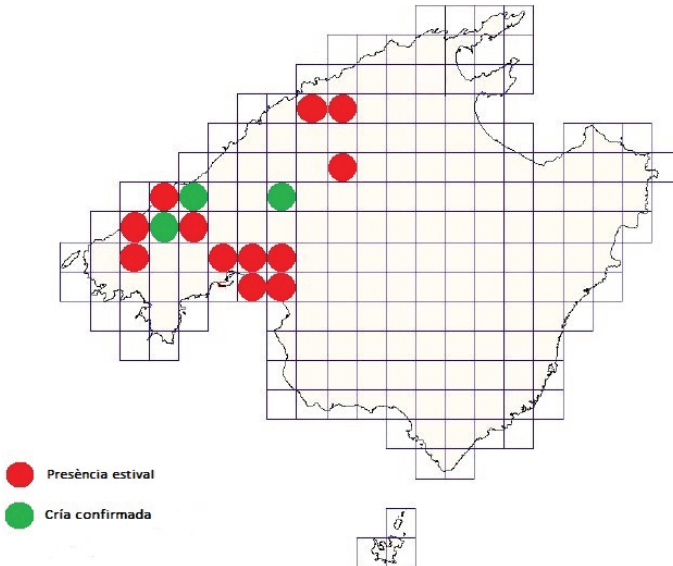
Gràfica 1. Número de ropits *Erithacus rubecula* observats durant els períodes estivals de 2009-2015 a Mallorca i Menorca.

Graph 1. Number of European Robin *Erithacus rubecula* individuals recorded during the summer periods of 2009-2015.

ropit entre els estius de 2009 i 2015 a Mallorca i Menorca (Gràfica 1)

Per distribució, a Mallorca es distingeixen clarament dues zones que es reparteixen la totalitat de les observacions (Mapa 1). La primera, la serra de Tramuntana, amb la majoria dels registres repartits a la zona de Banyalbufar i Estellencs, en àrees de vegetació dominant d'alzines *Quercus ilex* amb sotabosc de mates *Pistacia lentiscus* i altres espècies acompanyants com l'arbocera *Arbutus unedo* o l'argelaga *Calicotome spinosa* i àrees de pi blanc *Pinus halepensis* intercalades (obs. pers). La segona és la zona de Palma i la seva perifèria, on els registres ha estat principalment d'aus cantant a parcs, places o jardins urbans amb vegetació abundant. L'esforç d'observació, que sembla haver augmentat en els darrers anys, ha estat un factor important pel que fa a la recollida de registres d'aquesta espècie en època estival. Existeixen diverses

localitats importants pel que fa al número d'observacions que s'hi han fet, algunes fruit d'estudis ornitològics aliens a l'espècie i, moltes, gràcies a l'esforç d'un sol observador. Així, cal destacar Son Creus, a Banyalbufar, on es van dur a terme una sèrie de jornades d'anellament científic a l'estiu, en què es varen anella quatre exemplars juvenils en quatre estius diferents, tots en diverses fase de la muda postjuvenil (FIOL *et al.*, 2011; FIOL, 2014; S. Nicoll, obs. pers. Foto 1). Addicionalment es va anotar la presència d'un cinquè juvenil (FIOL i LLABRÉS, 2011). A la font homònima es van fotografiar uns altres dos juvenils (BAZÁN, 2014; Garcías, foto 3). Finalment, la presència d'adults cantant es va fer palesa en almenys la meitat de les vint jornades d'anellament fetes entre 2009 i 2015 (NICOLL, 2013; obs. pers); al camí des Correu, un sender que connecta Esporles amb Banyalbufar i passa a prop de Son Creus,

Mapa 1. Distribució de ropit *Erithacus rubecula* a Mallorca durant els períodes estivals de 2009-2015 per quadrícules UTM 5x5 km.

Map 1. Robin *Erithacus rubecula* distribution in Mallorca during the summer periods of 2009-2015 (5x5 UTM grids).

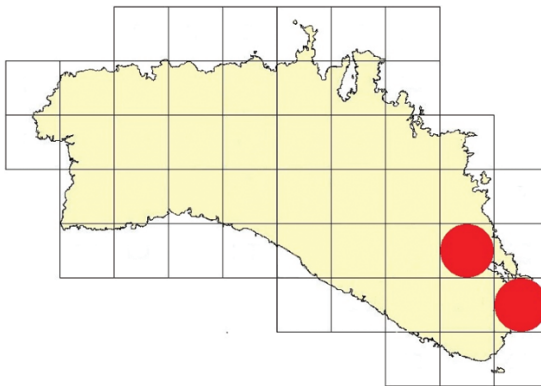
escenari d'un estudi de pàrids mitjançant la col·locació de caixes niu, en el qual s'han registrat cites estivals a partir de 2012 (FIOL, 2014); a Son Fortuny, Estellencs, a pocs quilòmetres de Banyalbufar, i gràcies a l'esforç particular d'un observador, hi ha diversos registres, dos dels quals de cria al 2014 i 2015 (GONZÁLEZ, 2015); a la zona de Palma, destaca Son Pacs, a la perifèria nord-est, amb una presència estival continuada des de l'any 2002 (MAS *et al.*, 2006; CARRASCO I MAS, 2010, 2012; MAS, 2013 i 2014); a Menorca (Mapa 2) les localitats de l'hort Nou, el parc Rochina i Malbúger, de Maó, es reparteixen la totalitat dels registres de l'illa, recollits per només

tres observadors (MÉNDEZ, 2013, 2014, 2015; ESCANDELL, 2014; J. Florit, com. pers.).

Per registres de reproducció, entre 2009 i 2015 se'n recullen onze de cria confirmada amb juvenils de l'any o polls volanders de codi Euring 3 (SVENSSON, 1996) (Taula 1). A Mallorca hi ha almenys un registre de cria cada any, amb l'excepció de 2012. Tots han provenen de la serra de Tramuntana i, exceptuant un juvenil a Bunyola (LILLO, 2010), es concentren a la part occidental, a la zona d'Estellencs i Banyalbufar (FIOL I LLABRÉS 2011; NICOLL, 2011; FIOL, 2014; BAZÁN, 2014; GONZÁLEZ, 2014; X. MORELL, com. pers.; P.J. GARCÍAS, com. pers.). Durant 2015 es van

Foto 1. Ropit *Erithacus rubecula* (EURING 3) en la meitat de la muda postjuvenil.
Son Creus. Agost de 2011. Foto: Steve Nicoll.
Photo 1. Robin Erithacus rubecula (EURING 3) with half the post juvenile moult completed. Son Creus. August 2011. Photo: Steve Nicoll.

Mapa 2. Distribució de ropit *Erithacus rubecula* a Menorca durant els períodes estivals de 2009-2015 per quadrícules UTM 5x5 km.
Map 2. Robin Erithacus rubecula distribution in Menorca during the summer periods of 2009-2015 (5x5 UTM grids).

Data	Localitat	Aus	Comentaris/Observador
23.08.2009	Comuna de Bunyola	1	Muda postjuvenil activa. J. V. Lillo
13.07.2010	Son Creus, Banyalbufar	1	Observat a la zona. C. Fiol i X. Llabrés
9.09.2010	Son Creus, Banyalbufar	1	Anellat. Fent la muda postjuvenil. S. Nicoll
15.08.2011	Son Creus, Banyalbufar	1	Anellat. Fent la muda postjuvenil, Foto 1, S. Nicoll i A. Nicoll
23.08.2013	Son Creus, Banyalbufar	1	Anellat. Fent la muda postjuvenil. C. Fiol
27.08.2013	Son Creus, Banyalbufar	1	Observat a l'abeurador. J. Bazán
18.06.2014	Son Fortuny, Estellencs	1	Observat a l'abeurador. J. M. González
1.06.2015	Son Creus, Banyalbufar	1	Fotografiat a l'abeurador. Euring 3J, Foto 3, P. Garcías
9.07.2015	Camí de s'Arboçar, Banyalbufar	3	Un adult engreixant almenys tres polls volanders. X. Morell
6.08.2015	Son Creus, Banyalbufar	1	Anellat. Fent la muda postjuvenil, Foto 2, S. Nicoll
20.08.2015	Boal de ses Serveres, Estellencs	1	Fent la muda postjuvenil. J. M. González

Tabla 1. Registres confirmats de cria entre 2009-2015 a Mallorca: observacions de juvenils (codi Euring 3) de ropit *Erithacus rubecula*.

Table 1. Confirmed breeding records from 2009-2015 of Robin *Erithacus rubecula* with juveniles (Euring 3).

registrar un màxim de quatre registres de cria diferents (Taula 1). A Menorca hi ha observacions d'aus estivals de manera continuada a partir de l'estiu de 2012 a la zona de Maó, amb presència d'aus aparentment territorials (MÉNDEZ, 2013, 2014, 2015) (Mapa 2), per la qual cosa la reproducció en aquesta illa és probable.

La colonització de ropit a Mallorca sembla evolucionar amb relativa velocitat si tenim en compte que el primer registre de cria confirmada és de 2005 (MAS *et al.*, 2006). La manifestació de registres estivals importants a la veïna Menorca a partir de 2012 podria donar força a aquesta tendència positiva. S'observa un increment progressiu de registres entre 2009 i 2015, i és destacable l'estiu de 2015 pel que fa a individus detectats (Gràfica 1) i registres de cria confirmada (Taula 1). Si prenem com a exemple la informació recollida a Son Creus, a Banyalbufar,

l'estimació poblacional reproductora en aquesta localitat és de 2 a 3 parelles. Sembla que l'hàbitat idoni per a la reproducció és la serra de Tramuntana, però pel fet de tenir moltes zones de difícil accés es fa complicat de poder-ne estimar, a Mallorca, el número total de parelles reproductores. Si es considera que les dades de cria i presència a Son Creus són causades per un esforç puntual, seria raonable suposar que hi ha poblacions reproductores similars en altres localitats properes amb característiques ambientals semblants.

Tant els mascles com les femelles de ropit defensen rigorosament el seu territori durant tot l'any, mitjançant cants i vocalitzacions, excepte a l'època en què fan la muda completa, en acabar la cria, quan es mantenen generalment en silenci (CRAMP, 1988). Aquest comportament ha estat determinant per a detectar-ne la presència estival. No obstant, és possible que

Foto 2. Ropit *Erithacus rubecula* juvenil (EURING 3). Son Creus. Agost de 2015.
Foto: Steve Nicoll.

*Photo 2. Robin Erithacus rubecula juvenile (EURING 3). Son Creus. August 2015.
Photo: Steve Nicoll.*

Foto 3. Ropit *Erithacus rubecula* poll volander (EURING 3J). Son Creus. Juny de 2015. Foto: Pere J. Garcías.

*Photo 3. Robin Erithacus rubecula fledgling (EURING 3J). Son Creus. June 2015.
Photo: Pere J. Garcías.*

Mapa 3. Distribució del ropit *Erithacus rubecula* a la conca mediterrània. El verd correspon a resident, el groc a estival i, el blau, a hivernant (BIRDLIFE INTERNATIONAL, 2004).

Map 3. Robin Erithacus rubecula distribution around the Mediterranean basin. Resident area in green, summer in yellow and wintering area in blue (BIRDLIFE INTERNATIONAL, 2004).

aquest fet també hagi influït negativament en la detecció d'individus a final de l'estiu, durant la muda. Una part important dels registres estivals de ropit a Mallorca sembla que van lligades a la disponibilitat o proximitat d'alguna font d'aigua, en el cas dels registres urbans (places amb fonts, parcs o jardins) i els de la serra de Tramuntana (brolladors o fonts naturals i aljubs). Tot i que aquest factor és predible per la calor dels mesos d'estiu, suggereix que la disponibilitat fàcil d'aigua ha de ser un requisit per a la seva presència.

A Menorca, el primer registre estival és de 2010 (CATCHOT, 2011).

A partir de 2012, la presència estival és contínua amb observacions puntuals de fins a 5 individus durant l'agost de 2015 al parc Rochina de Maó, la qual cosa apunta a l'inici d'una possible colonització semblant a l'ocorreguda a Mallorca, a falta de registres de cria confirmada (MÉNDEZ, 2013, 2014, 2015; ESCANDELL, 2014; J. Florit, com. pers.).

Les Illes Balears, situades a la Mediterrània occidental, es troben rodejades de poblacions reproductores de ropit (Mapa 3), la més propera de les quals és, a l'oest, la costa de llevant de la península Ibèrica. També hi ha, cap a l'est,

les illes de Còrsega i Sardenya; al nord, la costa catalana i francesa; i, al sud, la costa del nord d'Àfrica. La tendència poblacional global a Europa, que abasta un 75-94 % del seu rang de distribució és lleugerament positiva (BIRDLIFE INTERNATIONAL, 2004), per la qual cosa és raonable suposar que una expansió per dispersió juvenil d'alguna població propera pugui suposar una colonització a les Balears, si es compleixen els requisits ambientals necessaris. D'altra banda, és possible que les aus estivals provinguin d'hivernants que s'han quedat a les illes condicionades per algun factor. Estudis mitjançant l'anellament científic i anelles de colors podrien donar llum respecte del sedentarisme i l'estructura territorial. A la península Ibèrica existeixen estudis que afirmen que l'arribada massiva d'hivernants procedents del nord d'Europa desplaça fora dels seus territoris les aus residents (TELLERÍA & PÉREZ-TRIS, 2004; DOMINGUEZ *et al.*, 2007). Això, aplicat a les Balears, suposaria un obstacle en la consolidació d'una població sedentària en una localitat determinada, i deixaria oberta la possibilitat que l'espècie pugui estar més estesa del que aparenta amb els resultats d'aquest estudi a la serra de Tramuntana.

La part occidental de la serra de Tramuntana, on s'han donat tots els registres de cria, és una zona on existeix poc esforç d'observadors, per les característiques i l'orografia que presenta. En aquesta zona s'han descobert, darrerament, la colonització recent de senyoreta *Aegithalos caudatus* (SUÁREZ, 2010) i els primers indicis de reproducció

a les Balears d'ull de bou *Phylloscopus collybita* (GARCÍAS, 2009; obs. pers.). És lògic afirmar que un major esforç a la zona augmentaria considerablement la qualitat de la informació disponible sobre aquesta espècie. Animam a fer, en el futur, estudis d'aquesta au emblemàtica, inclosa recentment dins de les espècies reproductores de Mallorca.

AGRAÏMENTS

Al Paratge Natural de la Serra de Tramuntana, a Carmen Sastre de Son Creus i als participants de las jornades d'anellament: Cristina Fiol, Gemma Carrasco, Biel Bernat, Rafel Mas, Xavi Llabrés, José Luís Martínez, Alex Nicoll i Manuel Cabalga. A tothom que ha aportat les seves observacions, i al revisor anònim, pels seus suggeriments i l'ajuda per a millorar aquest article.

BIBLIOGRAFIA

- ANDRIASEN, F. & DHONT, A. 1990. Population dynamics and partial migration of the European robin (*Erithacus rubecula*) in different habitats. *Journal of Animal Ecology* 59: 1077-1090.
- BAZÁN, J.J. 2014. *Erithacus rubecula*. A: González, J.M. *et al.* Registres Ornitològics 2013. *AOB* 28: 156.
- BIRDLIFE INTERNATIONAL. 2004. *Birds in Europe: population estimates, trends and conservation status*. BirdLife International, Cambridge, U.K.
- CARRASCO, G. 2010. Ropit *Erithacus rubecula*. A: *Atles dels aucells nidificants de Mallorca i Cabrera, 2003-2007*. GOB. Palma.
- CARRASCO, G. i MAS, R. 2010. *Erithacus rubecula*. A: González, J.M. *et al.* Registres Ornitològics 2009. *AOB* 24: 190.

- CATCHOT, S. 2011. *Erithacus rubecula*. A: González, J.M. et al. Registres Ornitològics 2010. *AOB* 25: 190.
- CRAMP, S. (ed.). 1988. *The birds of the Western Palearctic*. Vol. V. Oxford University Press. London.
- DOMÍNGUEZ, M.; BARBA, E.; CANTÓ, J.L.; LÓPEZ, G. & MONRÓS, J.S. 2007. Seasonal interchange of the European Robin *Erithacus rubecula* populations in an evergreen holm oak forest. *Acta Ornithologica* 42: 15-21.
- ESCANDELL, R. 2014. *Erithacus rubecula*. A: González, J.M. et al. Registres Ornitològics 2013. *AOB* 28: 156.
- FIOL, C. 2014. *Erithacus rubecula*. A: González, J.M. et al. Registres Ornitològics 2013. *AOB* 28: 156.
- FIOL, C. i LLABRÉS, J. 2011. *Erithacus rubecula*. A: González, J.M. et al. Registres Ornitològics 2010. *AOB* 25: 190.
- FIOL, C., LLABRÉS, J. i NICOLL, S. 2011. *Erithacus rubecula*. A: González, J.M. et al. Registres Ornitològics 2010. *AOB* 25: 190.
- GARCÍAS, P. 2009. Primer registre de nidificació d'ull de bou *Phylloscopus collybita* a les Balears. *AOB* 23 (2008): 43-46.
- GONZÁLEZ, J.M. 2015. *Erithacus rubecula*. A: González, J.M. et al. Registres Ornitològics 2014. *AOB* 29: 145.
- GONZÁLEZ, J.M.; LÓPEZ-JURADO, C.; MUNTANER, J.; REBASSA, M.; SUNYER, J. i VICENS, P. 2015. Annex II: Estatus de l'Avifauna Balear. *AOB* 29: 181-193.
- HERRERA, C.M. 1977. Ecología alimenticia del petirrojo (*Erithacus rubecula*) durante su invernada en encinares del Sur de España. *Doñana Acta Vertebrata* 4: 35-59.
- JENNI, L. & WINKLER, R. 1994. *Moult and ageing of European Passerines*. Academic Press. Londres.
- LILLO, J. V. 2010. *Erithacus rubecula*. A: González, J.M. et al. Registres Ornitològics 2009. *AOB* 24: 190.
- MARTÍ, R & DEL MORAL, J.C. (eds.) 2003. *Atlas de las aves reproductoras de España*. DGCN-MIMA-SEO/Birdlife. Madrid.
- MAS, R. 2013. *Erithacus rubecula*. A: González, J.M. et al. Registres Ornitològics 2012. *AOB* 27: 167.
- MAS, R. 2014. *Erithacus rubecula*. A: González, J.M. et al. Registres Ornitològics 2013. *AOB* 28: 156.
- MAS, R. i CARRASCO, G. 2012. *Erithacus rubecula*. A: González, J.M. et al. Registres Ornitològics 2011. *AOB* 26:218.
- MAS, R., CARRASCO, G., MARTÍNEZ, J. L. 2006. Reproducció accidental de ropit *Erithacus rubecula* a l'illa de Mallorca. *AOB* 20 (2005): 61-63.
- MÉNDEZ, X. 2013. *Erithacus rubecula*. A: González, J.M. et al. Registres Ornitològics 2012. *AOB* 27: 167.
- MÉNDEZ, X. 2014. *Erithacus rubecula*. A: González, J.M. et al. Registres Ornitològics 2013. *AOB* 28: 156.
- MÉNDEZ, X. 2015. *Erithacus rubecula*. A: González, J.M. et al. Registres Ornitològics 2014. *AOB* 29: 145.
- NICOLL, S. 2013. *Erithacus rubecula*. A: González, J.M. et al. Registres Ornitològics 2012. *AOB* 27: 167.
- NICOLL, S. 2011. *Erithacus rubecula*. A: González, J.M. et al. Registres Ornitològics 2010. *AOB* 25: 190.
- PÉREZ-TRIS, J.; CARBONELL, R. & TELLERÍA, J. L. 2000. Identification and numerical importance of local Robins *Erithacus rubecula* during winter in southern Spain. *Ardeola* 47: 9-18.
- PÉREZ-TRIS, J. & TELLERÍA, J. L. 2002. Regional variation in seasonality affects migratory behaviour and life-history traits of two Mediterranean passerines. *Acta Oecologica* 23: 13-21.
- TELLERÍA, J. L., ASENSIO, B. & DÍAZ, M. 1999. *Iberian birds*. Vol. II. Passeriformes. Madrid.
- TELLERÍA, J. L. & PÉREZ-TRIS, J. 2004. Consequences of the settlement of

- migrant European Robins *Erithacus rubecula* in wintering habitats occupied by conspecific residents. *Ibis* 146: 258–268.
- SUÁREZ, M. 2010. Senyoreta *Aegithalos caudatus* A: Adrover J. et al. *Atlas dels aucells nidificants de Mallorca i Cabrera, 2003-2007*. GOB. Palma.
- SVENSSON, L. 1996. *Guía para la Identificación de los Paseriformes Europeos*. Sociedad Española de Ornitología. Madrid.

(*Rebut: 28.04.2016; Acceptat: 15.05.2016*)